

Kirsi-Marja Ahonen

DRAAMAA PÄIVÄNTASAAJALTA NAPAPIIRILLE

Teatteri- ilmaisun ohjaajan kompetenssit arvioinnissa

Opinnäytetyö

KESKI- POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Hyvinvoinnin ja kulttuurinyksikkö/Esittävä taide

Toukokuu 2011

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin- ja kulttuurinyksikkö	Aika Toukokuu 2011	Tekijä/tekijät Kirsi-Marja Ahonen
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi DRAAMAA PÄIVÄNTASAAJALTA NAPAPIIRILLE Teatteri- ilmaisun ohjaajan kompetenssit arvioinnissa		
Työn ohjaaja Marjo-Riitta Ventola	Sivumäärä 33	
Työelämäohjaaja Tuula Väisänen ja Tuija Tuliharja		
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee kolmea toisistaan erillään olevaa oppimiskokemusta. Kokemukset koostuivat syventävästä työharjoittelusta Keniassa, näytelmän ohjauksesta harrastajateatteriryhmälle Posiolla sekä kolmesta draamapajasta mielenterveyskuntoutujille. Tutkimuksen aineistona on käytetty tekijän käytännön kokemuksia, työpäiväkirjaa sekä ryhmän jäseniltä ja työelämäohjaajilta saatua suullista ja kirjallista palautetta. Opinnäytetyön käytännön osuudet ovat olleet aikavälillä syksy 2009- kevät 2010. Opinnäytetyö Posion osalta on hankkeistettu.</p> <p>Opinnäytetyö tutkii teatteri-ilmaisun ohjaajan ammatti-identiteettiä Keski-Pohjanmaan Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen koulutusohjelman kompetensseihin peilaten. Kompetensseihin peilaaminen kulkee tutkimuksessa tekstin rinnalla. Erillisessä kappaleessa käsiteltiin kompetenssien ilmenemistä jokaisessa oppimiskokemuksessa. Loppu pohdinnassa tekijä pohti valmiuksiaan ja kehitysalueita eri kompetenssi alueilla. Opinnäytetyön kautta tekijän ymmärrys omaan teatteri-ilmaisun ohjaajan ammatti-identiteettiin on selkiytynyt.</p>		

Asiasanat

Kompetenssi, ryhmä, soveltava teatteri, teatteri- ilmaisun ohjaaja

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit of health	Date May 2011	Author Kirsi-Marja Ahonen
Degree programme Welfare and culture		
Name of thesis DRAMA FROM THE EQUATOR TO THE ARCTIC CIRCLE Drama Instructor Competencies Estimates		
Instructor Marjo-Riitta Ventola		Pages 33
Supervisor Tuula Väisänen and Tuija Tuliharja		
<p>This thesis comprises three learning experiences, which consisted, firstly, of an advanced internship period in Kenya, secondly, of directing a play for an amateur theater group in Posio, Finland, and, thirdly, of three workshops for mental health rehabilitators. The research data of this study is made up of the author's observations, learning diary entries as well as oral and written feedback provided by group members and working-life supervisors. The research material was gathered from autumn 2009 to spring 2010..</p> <p>This thesis examines the professional identity of the drama instructor in the performing arts programme, at the Central Ostrobothnia University of Applied Sciences by reflecting this identity against the outcome competencies of the instructor. The reflection of the competencies runs alongside the research text of the study. The competencies were analysed separately for each of the three learning experiences. In the discussion section of the report the author looks at her knowledge and skills in each area of the drama instructor's competencies. The thesis concludes that with the help of the thesis process, the author's understandings about the drama instructor's identity were further clarified and articulated.</p>		

Key words

Applied theatre, competency, drama instructor, group

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

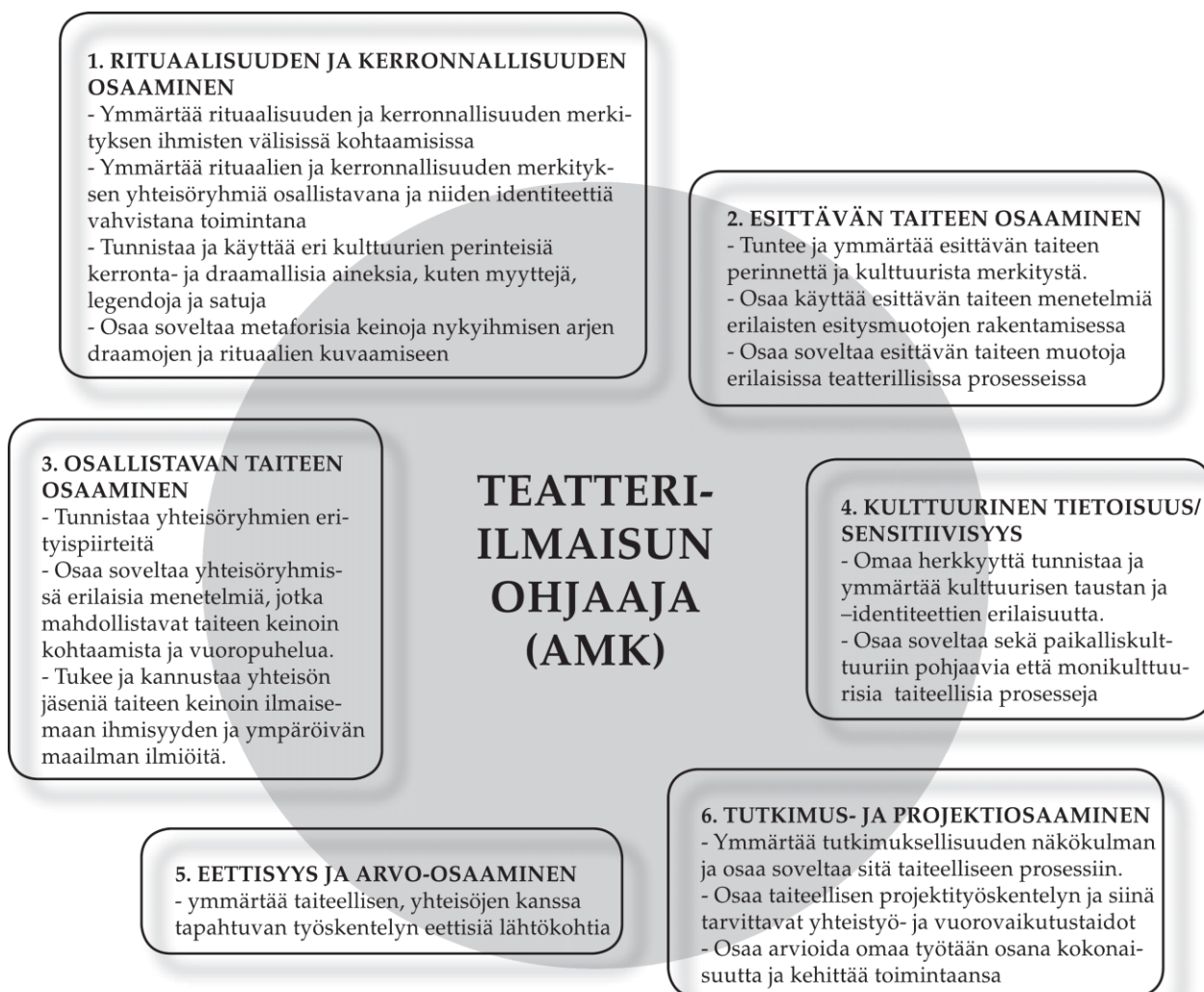
1 JOHDANTO	1
2 TEATTERI- ILMAISUN OHJAAJAN YDINOSAAMISALUEET	2
2.1 Oma ohjaajuuteni	3
3 TYÖHARJOITTELU KENIASSA	4
3.1 Hyppy mustaan aukkoon	5
3.2 Masenon yliopisto	6
3.3 Terve Afrikka järjestön pyytämä esitys	6
3.4 Naiset	8
3.5 Esitys ja etiikka	9
4 POSION HARRASTAJATEATTERIN OHJAUS	12
4.1 Työryhmä	12
4.2 Ryhmäyttäminen	13
4.3 Ryhmän toimintaan vaikuttaneet tekijät	14
4.4 Näyttelijäntyöharjoituksia	15
5 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN DRAAMAPAJAT	17
5.1 Tutustuminen	18
5.2 Ryhmän taustoista	18
5.3 Dialogisuus	19
5.4 Draamapajojen harjoitteita	20
5.5 Havaintoja	23
6 KOMPETENSSIEN TOTEUTUMINEN ERI KENTILLÄ	25
6.1 Työharjoittelu Keniassa	25
6.2 Harrastajateatteriryhmä	25
6.3 Mielenterveyskuntoutujat	27
7 PALAUTE	28
8 POHDINTA	31
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni koostuu kolmesta toisistaan erillä olevista oppimiskokemuksista. Koke-
musteni kautta pohdin itseäni teatteri-ilmaisun ohjaajana peilaten Keski- Pohjanmaan
Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen koulutusohjelman kompetensseihin. Käsittelen
kolmea oppimiskokemustani, kolmen kuukauden syventävä työharjoitteluni Keniassa syk-
syllä 2009 jossa pohdin omaa toimintaani vieraassa kulttuurissa. Harrastajateatterin näy-
telmän ohjaus talvella 2010 joka painottui ryhmän toimivuuteen sekä mielenterveyskun-
toutujien draamapajat talvella 2010 jossa pääpaino oli toiminnallisten menetelmien tavoit-
teissa. Posion osalta opinnäytetyöni on hankkeistettu. Keniassa pääpaino oli esiintyvän
taiteilijan rooli sekä tutkimuksellinen ote, Posiolla ohjaajan rooli sekä mielenterveyskun-
toutujien kanssa kolmen kerran tapaamiset olivat työpaja muotoisia. Näiden toisistaan
poikkeavien kokemusten kautta tarkastelen omaa teatteri-ilmaisun ohjaajan identiteettiäni
ja pohdin myös sitä, mitä asioita ohjaajana painotan uuden ryhmän kohdatessani. Toinen
näkökulma on myös teatteri-ilmaisun ohjaajan moniulotteinen työkenttä, millaisia mahdol-
lisuuksia ja haasteita erilaiset roolit asettavat.

Opinnäytetyössäni peilaan usein ajatuksiani Raimo Niemistön tutkimukseen: Ryhmän luo-
vuus ja kehitysheidot. Kirjan tarkoitus on lisätä ryhmätietoisuutta, jotta ryhmä voitaisiin
nähdä inhimillisen kasvun ja yhteistyön välineenä. Kirja jakaantuu neljään pääjaksoon.
Ensimmäinen pääjakso luonnehtii ryhmää, toinen ryhmän ehtoja, kolmas tarkastelee yksi-
löä ryhmässä sekä neljäs ryhmän dynamiikkaa ja luovuutta. Niemistö on psykologi ja psy-
kodraamaohjaaja. Muita merkittäviä lähteitä ovat Mikko Aallon sekä Reetta Vehkalahden
tutkimukset. Aalto on kirjoittanut kirjan Ryppäästä ryhmäksi, joka on laaja tutkimus tur-
vallisten ryhmien rakentamiseen liittyvien harjoitusten toimivuudesta käytännössä ja teori-
assa. Vehkalahti on teatteri-ilmaisun ohjaaja, joka toimii pääasiassa harrastajateatteriken-
tällä sekä leikkiteatterissa. Lähdemateriaalina käytän myös omia päiväkirjamerkintöjäni
sekä ryhmältä ja työelämäohjaajilta saamaani palautetta.

2 TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJAN YDINOSAAMISALUEET

(Keski- Pohjanmaan Ammattikorkeakoulun opinto- opas 2009, 124–125.)

Keski- Pohjanmaan Ammattikorkeakoulun asettamat teatteri-ilmaisun ohjaajan ydinosaamisalueet on jaettu kuuteen eri kompetenssiin. Kompetenssit ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia - yksilön tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistelmiä. Kompetenssi kuvaa tässä yhteydessä pätevyyttä, suorituspotentiaalia ja kykyä suoriutua ammattiin kuuluvista työtehtävistä. (Emmes & rehtori & opettajakunta 2009, 124–125.) Opinnäytetyössä tarkastelen itseäni kyseisten kompetenssien kautta, hahmottaen itseäni teatteri-ilmaisun ohjaajana.

2.1 Oma ohjaajuuteni

Ammattiin valmistautuminen prosessina on ollut monivaiheinen. Opinnäytetyölläni haluan tuoda ilmi teatteri-ilmaisun ohjaajan laajat työkentät. Näiden kolmen kokemuksen kautta hahmotan omia vahvuuksiani ja alueita, joissa näen tarvetta kehittymiselle. Teatteri-ilmaisun ohjaajan työkenttä on hyvin laaja ja siksi ehkä myös oma ammatti-identiteettini pohtiminen on tässä valmistumisen kynnyksellä pinnalla. Suuntaukseni on selkeästi sosiaali- ja hoitotyön puolelle, mutta tarvitsen lisäkoulutusta jotta voin vapaammin pyrkiä kohti päämääriäni. Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot ovat olleet aina vahvuuteni ja tässä ammatissa saan hyödyntää tätä osaamistani. Koulu on antanut minulle toiminnallisia työkaluja joita voin hyödyntää erilaisten ryhmien parissa. Toiminnalliset menetelmät ovat itselleni luontainen tapa toimia. Teatteri-ilmaisun ohjaajana näen omat vahvuuteni ihmisten kohtaamiseen liittyvissä asioissa. Osaan ottaa ryhmän taustat huomioon ja suunnitella toiminnan kyseistä ryhmää tukevaksi.

3 TYÖHARJOITTELU KENIASSA TERVE AFRIKKA JÄRJESTÖN KAUTTA

Teatteri- ilmaisun ohjaajan työ on mielestäni antoisaa koska on mahdollisuus työskennellä kaikenikäisten ja erilaisten ihmisten parissa. Teatteri-ilmaisun ohjaajan rooli on muuntuva ja siksi mielenkiintoinen. Minun pääotsikkoni toimiessani on: Terveyttä taiteen avulla. Uskon, että draamallisin keinoin on mahdollista vaikuttaa ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Koen tärkeänä auttaa ihmisiä ja draamallisia menetelmiä apuna käyttäen voin sen mahdollistaa. Mielestäni jokainen ihminen tarvitsee tavan jolla ilmaista itseään ja omia tunteitansa voidakseen hyvin. Tavoitteeni työharjoittelulle on kasvaa teatteri-ilmaisun ohjaajana ja korostaa oppia fyysisen kielen merkitystä maassa jossa ihmisillä ei ole yhteistä kieltä. Haluan tutustua yhteisötaiteen merkitykseen ja yhteisöllisyyden merkitykseen ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Haluan tutkia itseäni, miltä tuntuu olla osana vähemmistöä täysin vieraan kulttuurin sisällä. Tavoitteenani on pyrkiä hyödyntämään omaa kokemustani eläjänä täysin toisenlaisessa ympäristössä, jotta voisin näitä kokemuksia hyödyntää draamallisin menetelmin työskentelemällä esimerkiksi suomessa asuvien maahanmuuttajien parissa.(Ote lähettämästäni kirjeestä hakiessani työharjoitteluun Keniaan, kevät 2009)

Sain myöntävän vastauksen ja vuonna 2009 lähdin Terve Afrikka järjestön kautta kolmeksi kuukaudeksi työharjoitteluun Keniaan. Ryhmäni oli ensimmäinen esittävän taiteen yksiköstä joten tämä oli kokeilu draaman yhdistämisestä hyvinvointia tukevaan työhön. Vuonna 2009 järjestön toiminnan tavoitteena oli sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutuksen ja tasa-arvon edistäminen, naisten ja lasten aseman parantaminen sekä köyhyyden vähentäminen. Tämä painottui Suomen ulkoasianministeriön rahoittaman kyläyhteisön *Wellbeing in the village community* -hyvinvointihankkeen toteuttamiseen.

Terve Afrikka Kehitysyhteistyö ry - Health Africa Development Co-operation Organisation eli HADCO perustettiin vuonna 1999 terveys- ja sosiaalialan kansainvälisen osaamisen ja terveyden edistämiseksi Suomessa ja Afrikan maissa. Yhteistyö Ugandan ja Suomen välillä alkoi jo vuonna 1996, jolloin suomalaisia hoitoalan opiskelijoita ja heidän opettajiin työskenteli Kiyeyin terveyskeskuksessa Itä-Ugandassa.

Tästä alkoi suomalaisten ja ugandalaisten yhteistyö, kyläyhteisön hyvinvoinnin ja terveys- ja sosiaalialan koulutuksen edistämiseksi Ugandassa. Toimintaan kuuluu myös työskentely vammaisten ja katulasten parissa. Samankaltaista yhteistyötä tehdään nykyään myös Kenialaisten kanssa. Tällä hetkellä maantieteellisinä yhteistyöalueina Ugandassa ovat Kampala ja Mpigin alue ja Keniassa Masenon yliopisto, Kisumun kaupunki ja sen ympäristö. Yhdistykseen kuuluu varsinaisten jäsenten lisäksi kannattajajäsenenä kymmenen (10) ammattikorkeakoulua Suomessa. Yhdistyksellä ei ole palkattua henkilökuntaa Suomessa.

3.1 Hyppy mustaan aukkoon

Kuinka ystävälliseen huuteluun tulisi vastata, ystävällisesti takaisin vai olisiko parempi olla välinpitämätön? Koen olevani yhtä aikaa hyvin vieras ja samalla hyvin tuttu. Kuka minä olen, mikä minä olen, olenko minä tuttu tv:stä, olenko äiti Teresa, jumala, olenko klovni, liikkuva patsas, kertokaa minulle jotta ymmärrän. (Päiväkirja 19.9.09.)

Tutkija Stuart Hall on Lontoossa tunnettu yhteiskunta sekä kulttuuritutkija. Hall kuvaa kulttuurin tarkoitusta yhteisen merkityksen järjestelmänä, joita samaan yhteisöön, ryhmään tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset käyttävät saadakseen tolkkua maailmasta. Kulttuuri luo yhdistävän siteen, tunteen yhteisestä identiteetistä ja kuulumisesta yhteisöön. Kulttuuri on eräs keskeisimmistä identiteetin muodostamisen, ylläpitämisen ja muuttamisen tavoista. (Lehtonen & Löytty 2003, 85.) Vieras kulttuuri aiheutti sen, etten tiennyt kuinka suhtautuisin ympärilläni kohtaamiin asioihin. Erilaisuus laittoi minut pohtimaan omaa olemisen tapaani. Niemistön mukaan ryhmä kehittää oman kulttuurinsa, joka mahdollistaa joitakin asioita ja sulkee pois toisia. Ryhmässä muodostuneet tavat voivat myös mahdollistaa uuden luomisen ja uskaltamisen. Turvallisuuden tunne ja selkeät rajat ovat perusta uusille ja rohkeutta vaativille teolle. (Niemistö 2000, 176.) Hallin mukaan yhteinen merkityskartta antaa tunteen kuulumisesta johonkin kulttuuriin, se luo yhdistävän siteen, tunteen yhteisestä identiteetistä ja kuulumisesta yhteisöön. Kulttuuri on eräs keskeisimmistä identiteetin muodostamisen, ylläpitämisen ja muuttamisen tavoista. (Lehtonen & Löytty 2003, 85.) Meidän viiden hengen Suomen ryhmä toimi erittäin hyvin, puhuimme asioista ja omista tuntemuksistamme uuden ja vieraan kulttuurin keskellä. Ryhmä tuki selviytymistä uudessa ympäristössä.

3.2 Masenon yliopisto

Harjoittelumme yhteistyökumppani oli Masenon yliopisto. Ensimmäiset kaksi viikkoa olimme käytännössä koulussa, ilman minkäänlaista perehdytystä. Aloimme heti valmistaa luokkakavereidemme kanssa esitystä La Festa festivaaleille Kisumuun jotka olivat jo kahden viikon päästä. Festivaalien aiheena oli rauha, joka liittyi vuonna 2008 olevaan poliittisesta syntyneeseen mellakkaan. Meiltä pyydettiin omaa suomiesitystä jonka me lupasimme rakentaa.

Harjoittelu oli älytöntä ja ilman minkäänlaista logiikkaa. Jokainen tuli paikalle miten sattuu myös opettajat mukaan lukien. Jokainen yritti ohjata jotain tai sitten ne olivat tietyt henkilöt jotka ohjasivat ja kaikki ohjasivat päällekkäin ja yhtä aikaa. Me olimme aivan sekaisin mitä tapahtuu ja tilanteet ja ohjeet muuttuivat koko ajan niin nopeaa, että emme pysyneet mukana. Meidän eurooppalainen opiskelu ja työkuulttuurimme on hyvin erilainen. Ryhmätyöskentelyä heille tulisi opettaa, ryhmässä on tietyt ihmiset jotka johtaa koko ajan ja toiset käyttäytyvät kuin teinit. Tytöt ovat korkokengissä ja pojat suorissa housuissa, miten tuollaisissa vaatteissa voi edes tehdä mitään (Päiväkirja 25.9.09.)

La festa koitti eikä meillä ollut mitään tietoa siitä, mitä tulisimme paikallisten kanssa esittämään. Tämä hermostutti meitä, mutta Kenialaiset opiskelukaverimme olivat hyvin rentoina. Meidän yhteistä esitystä ei kuitenkaan koskaan tullut, koska opiskelijakaverimme eivät saapuneet paikalle. Tällainen olisi meillä Suomessa iso ongelma, asia ei varmasti jäisi ilman käsittelemistä ja todella hyvää selitystä. Esitimme oman suomiesityksemme joka oli valtavan suuri esiintymiskokemus itselleni, koska useista sadoista henkilöistä koostuva yleisö eläytyi esitykseen. Ikinä en ole kokenut Suomessa vastaavaa, enkä usko kokevani tulevaisuudessakaan.

3.3 Terve Afrikka järjestön pyytämä esitys

Järjestö pyysi esitystä vaihtoehtoisesti teiniraskauksista tai hygieniasta. Pitkän pohdinnan jälkeen valitsimme aiheeksi teiniraskaudet. Valitsimme seksuaalisuuteen liittyvän aiheen, koska se liittyi naisten asemaan, jota olimme suunnitelleet harjoittelumme kohderyhmäksi. Meillä oli ensimmäiseen esitykseen, joka oli järjestön yhteistyökoululla Ugandassa, aikaa

noin kaksi ja puoli viikkoa. Emme ehtineet tutustua uuteen kulttuuriin, kun olimme vieraan ja haastavan asian äärellä.

Rakensimme esityksen devising -menetelmällä. Ventola kuvaa devising -menetelmää ryhmälähtöiseksi työskentelytavaksi. Tekijöiden tietoisena valintana on tutkia materiaalia useiden näkökulmien kautta. Devising -esitys kiinnittyy usein kontekstiinsa, esityspaikkaan, ympäristöön ja yleisöön. Esitystapahtuma on osa jatkumoa, jossa esiintyjäryhmä työskentelee yhteistyössä kohdeyleisön, asiantuntijoiden ja muiden yhteistyötahojen kanssa. (Ventola & Renlund 2005, 81.)

Saimme materiaalia Ugandasta opettajalta, joka oli tehnyt seksuaalikasvatusdraamapajoja nuorten ja heidän vanhempiansa kanssa. Tutkimme opettajan materiaalia, sekä keräsimme sitä lisää haastatteleamalla paikallisia naisia. Lisäksi kävimme keskustelua tuttavien kanssa, jolloin materiaalia tuli myös miehiltä. Saimme myös Kenialaiselta yliopiston terveystalouden opettajalta ensiarvoisen tärkeää informaatiota koskien seksuaalikasvatusta Keniassa.

Alla lueteltuna kuusi tärkeää kohtaa jotka nousevat kerätystä materiaalista esille.

1. Esiaviollinen seksi ei ole suotavaa
2. Hiv positiivisen miehen uskotaan paranevan hivistä ollessaan sukupuoliyhteydessä neitsyeen kanssa
3. Ehkäisyn käyttöön ei kannusteta
4. N.15 % alueen väestöstä on hiv positiivisia
5. Teiniraskauksia on paljon
6. Opettajat lahjovat rahalla oppilaitaan harrastamaan seksiä heidän kanssaan, luvaten parempia arvosanoja sekä ostaen uusia vaatteita.

Henkilökohtaisesti näen tässä valtavasti ristiriitaisuuksia. Teiniraskauksia on paljon, koska ehkäisyn käyttöön ei kannusteta eikä esiaviollinen seksi ole suotavaa. Hiv on alueella todella suuri ongelma, mutta silti kondomin käyttöön ei kannusteta. Ajatellessani näitä, minusta tuntui siltä, että en todella ymmärtänyt mikä oli seksuaalikasvatuksen perusajatus. Näistä meidän oli poimittava oma näkökulmamme huomioiden kulttuurin erot ja eettiset arvot. Materiaalia kerätessämme keskustelimme aiheesta paljon, koska ilmeni paljon asioi-

ta jotka vaativat käsittelyä ja sulattelemissa. Ilmeni paljon asioita, joita emme voineet hyväksyä ja jotka olivat arkipäiväisiä heille ja täysin vieraita meille.

Materiaalia purkaessamme tulimme siihen tulokseen, että kaikki toimintamme työharjoittelussamme liittyisi *I am important* otsikon alle. Pääaiheet jotka halusimme esityksessä tuoda esille:

1. Kunnioitus
2. Avoimuus
3. Asioista puhuminen
4. Vastuu
5. Kannustaminen kouluttautumaan, kouluttautuneella naisella on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä.

3.4 Naiset

Naisten asema Keniassa kiinnosti meitä kaikkia. Yhteistyökumppaniksemme saimme Maseno girls- tyttöjen sisäoppilaitoksen. Sikainfluenssa pelon vuoksi koulu meni karanteeniin eikä kenelläkään ulkopuolisella ollut lupaa mennä koululle, joten tämä yhteistyötaho jäi toteutumatta. Toinen ryhmä oli pieni kylä, jossa asui pääasiassa naisia ja lapsia kodeissaan ilmaan juoksevaa vettä ja sähköä. Naiset tekivät käsitöitä ja myivät niitä, rahoilla he ostivat ruokaa ja kokkasivat orvoille joka lauantai. Naiset halusivat jokainen viedä meidät vierailulle kotiinsa, heille se on lahja jumalalta jos vieras tulee kotiin. Yhdessä aina rukoilimme jokaisessa kodissa ja näin siunasimme kodin. Näen rukouksen merkityksen olevan yhteisöllisyyttä rakentava, vaikka tämä olikin itselleni hyvin vieras asia. Harvan naisen kanssa meillä oli yhteistä kieltä, englanninkielentaitoisia taisi olla kolme. Itse en ole koskaan kokenut vastaavaa ja minulle tämä on jäänyt erittäin kauniina muistona mieleen. Koin, että yhteisöllisyys ja positiivinen elämänasenne ohittivat elämän olosuhteisiin liittyvät puutteet.

Ensimmäisen kerran tavoitteenamme oli tutustua toisiimme ja saada selville mitä naiset tekevät ja millaisia toiveita/tarpeita heillä mahdollisesti olisi. Olimme kaikki hyvin vaikuttuneita ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen. Keskustelimme ajatuksiamme käynnistämme ja päädyimme siihen, että tekemisemme naisten kanssa olisi voimaannuttavaa, jokaisella

naisella hetki aikaa itselle, irti ottoa arjesta, ilottelua ja mukavaa yhdessä oloa. Koimme naisten elämän olevan paljon muiden auttamista, että kerran viikossa he saisivat hetken aikaa itselleen jossa jokainen saisi kokemuksen tulla kuulluksi ja kokisi itsensä tärkeäksi, kannustaisimme asioiden jakamiseen ja purkamiseen yhdessä.

Meidän tapaamisemme heidän kanssaan oli yhdessä olemista. Yritimme toteuttaa suunnittelemissamme draamapajoja kuitenkin kertaakaan onnistumatta. Olimme turhautuneita ja huolissamme siitä, että työharjoittelumme kriteerit täytyisivät. Meitä harmitti, että emme saaneet käyntiin mitään suunniteltua toimintaa ja koimme epäonnistuvamme. Uskon kuitenkin, että näillä vierailuilla on ollut erittäin tärkeä merkitys. Me olimme yhdessä, meillä ei ollut yhteistä kieltä, mutta meillä oli oma yhteenkuuluvuus ja omat rituaalimme. Rituaaliksi rakentui kodeissa käynti joka viikko samana päivänä ja samana kellonaikana sekä yhdessä rukoileminen. Mielestäni tämä liittyy vahvasti meidän suomalaiseen kulttuuriimme, meille luo turvaa se, että tiedämme milloin ja mitä tapahtuu. Kenialainen aikakäsitys ja elämärytmi on hyvin erilainen. Ymmärrän tämän, koska päivittäisiin elämän askareisiin menee iso osa päivästä. Elämää eletään tässä hetkessä, koska seuraavasta hetkestä ei voi tietää. Näiden tapaamisten jälkeen olo oli yhtä aikaa hyvin lämmin ja energinen sekä tyhjä. Ilman yhteistä kieltä oli kaikkien muiden aistien oltava enemmän auki ja oli oltava koko ajan läsnä siinä hetkessä. Oli mahdollista löytää hyvän olon tunne toisen ihmisen kanssa ilman yhteistä kieltä.

3.5 Esitys ja etiikka

Keniassa aina harjoittelimme pelloilla ja paikkaa, jossa olisi voinut harjoitella rauhassa, oli täysin mahdotonta löytää. Harjoittelu ulkona tuntui itselleni vaikealta koska kyseessä oli aihe, josta siellä ei puhuta. Oli yritettävä päästä irti ajatuksesta, että mitä ihmiset ajattelevat meistä ja uskallettava olla avoimena aiheen äärellä häpeilemättä. Täytyi yrittää sulkea pois kaikki ympäristö ja keskittyä olennaiseen eli esityksen valmiiksi saattamiseen. Itselläni heräsi paljon ajatuksia omasta aikuisen vastuusta. Kuinka minä voin puhua tällaisia asioita pienten lasten katsoessa? En ole ennen kokenut näin vaikeaa harjoitusprosessia. Aiemmin minun ei ole tarvinnut miettiä eettisiä kysymyksiä harjoitellessani ja kantaa vastuuta ympärillä olevien ihmisten puolesta.

Eräänä päivänä kuin olimme tuttuun tapaamme harjoittelemassa pellolla lukuisten lasten ympäröiminä, lapset osasivat meidän esityksemme rakenteen ja siihen liittyvät laulut. Kutsuimme lapset osallisiksi ja teimme ringin jossa lauloimme ”take care of your self- laulun”.

1. Take care of yourself, no one else will.

Your life is worth fighting and requires thinking.

2. Be proud you're self, you got the key.

It's education that will set you free.

3. Sometimes the road is rocky, but you got to go on

And I tell you something, you need to be strong.

Laulun jälkeen jokainen sanoi vuorotellen ”I am important” ja kaikki toistivat ”you are important”. Tämä hetki ja läsnäolon vahvuus ei lähde minun sydämestäni koskaan pois. Tämä herätti läsnäolon ja hetkessä elämisen merkitykseen ja tärkeyteen. Tämä oli hyvin näkymätöntä, koska se tapahtui suunnittelemattomasti meidän harjoituksen lomassa, mutta merkityksellistä. Yritän pitää tämän pienen hetken mielessäni ryhmien kanssa työskennellessäni. Toivon, että uskallan olla harjoituksessa läsnä juuri siinä hetkessä ja kuunnella hetkeä sillä tavalla, että aistin sen merkityksen vaikka se ei olisi osa suunnitelmaa.

Esiinnyimme yhdellä koululla Ugandassa sekä neljällä koululla Keniassa. Yhteensä noin 3000 nuorta näki esityksemme. Olisimme ottaneet mukaan Yliopiston esittävän taiteen opiskelijoita esityksen valmistamiseen, mutta aikataulu oli niin tiivis, että emme uskaltaneet ottaa riskiä. Heidän tyylinsä tehdä töitä oli niin erilainen, että emme uskaltaneet ottaa sitä riskiä, että emme saisi esitystä kasaan sen vuoksi, että ihmiset eivät saapuisi harjoitukseen. Halusimme kiireisen aikataulun vuoksi pelata varman päälle ja valmistimme esityksen meidän oman ryhmämme kesken. Otimme opiskelijat mukaan esityksen rakentamiseen haastatteleamalla heitä. Uskon, että olisimme oppineet myös valtavan paljon jos aikaa olisi ollut enemmän ja olisimme kyenneet rakentamaan esityksen alusta alkaen heidän kanssaan. Emme uskaltaneet ottaa riskiä siitä, ettemme olisi saaneet rakennettua esitystä mielestämme täydelliseksi. Rakensimme esityksen koko ajan pitäen mielessä sen, että esitykseen pystyy helposti sisällyttämään mukaan uusia henkilöitä.

Ugandan esityksen jälkeen esiinnyimme opiskelijakavereillemme ja annoimme mahdollisuuden osallistua mukaan esitykseen. Kerroimme päivän, kellonajan ja paikan seuraavalle tapaamiselle. Omaan kulttuuriin kuuluva toiminta loi itselle turvaa, meillä sovitaan aika ja paikka tarkasti ja jokainen pitää sovitusta kiinni. Sovittuna päivänä paikalle saapui kaksi nuorta miestä. Keskustelimme aiheesta ja aloimme harjoitella. Esitystä rakentaessamme jouduimme ottamaan huomioon isot ryhmät ja tilan. Oli otettava huomioon, että emme tienneet millaisessa tilassa esiinnyimme ja että puhe ei välttämättä kuulu.

Olisimme halunneet työstää esitystä työpajan kautta, jotta asiat tulisivat viedyksi loppuun. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista suurien ryhmien vuoksi ja tästä syystä rakensimme loppuun pienen osallistavan osuuden. Esitimme kysymyksiä joihin nostamalla käden ylös oli vastaus myöntävä ja käden ollessa alhaalla kieltävä.

Kysymykset:

1. In schools people talk open enough about sexual issues?
2. I have right to say no to sex?
3. I will take care of myself?

Suuren yleisömäärän johdosta, tarkkaa tutkimusta oli mahdotonta tehdä, joten nämä ovat suurpiirteisiä arviota vastauksien tuloksista. Ensimmäisen väitteen vastaus oli valtaosalla kieltävä, eli he eivät kokeneet saavansa seksuaalikasvatusta riittävästi koulussa. Toinen kysymys jakoi mielipiteitä, mutta myöntäviä vastauksia oli mielestäni enemmän jolloin nuoret olivat sitä mieltä, että heillä on oikeus kieltäytyä seksistä. Kolmannessa oli vastaus selkeästi myöntävä jolloin he antoivat lupauksensa pitää huolta itsestensä.

4 POSION HARRASTAJATEATTERIN NÄYTELMÄN OHJAUS

Ohjasin Posion kansalaisopiston kurssina järjestettävän Kemiläisen naisen kirjoittaman näytelmän Romantiikka kantaa. Näytelmä kertoo pienen kylän kerrostalon elämästä. Näytelmä rakentui 2010 Maaliskuussa pidettävään Teatterihelinät- lappilaisten harrastajateatteri katselmukseen.

4.1 Työryhmä

Ryhmä koostui kuudesta aikuisesta ja kahdesta lapsesta, viisi naista, yksi mies, tyttö ja poika. Heistä kolme oli tiiviisti teatteria harrastanutta, yhdellä vähän aiempaa kokemusta ja neljä ensikertalaista. Nuorin oli kymmenvuotias ja iäkkäin noin kuusikymmentä. Niemistö kuvaa ryhmän yleisiä tunnusmerkkejä olevan ryhmän tietty koko, tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako ja roolit sekä johtajuus. Ryhmä muodostuu vasta kun ihmisillä on yhteinen vuorovaikutus sekä tavoite, tietyt säännöt ja työnjako. (Niemistö 2000, 16.) Koen teatterin olevan harrastus jossa kaikki ovat yhdessä yhteisen aiheen äärellä. Kaikki toimivat yhdessä tehden samoja asioita kohti yhteistä päämäärää ja tavoitetta. Ryhmällä on yhdistävä tekijä, silloin ei iällä mielestäni ole merkitystä. Asia, joka yhdistää on myös asia, joka rakentaa yhden yksikön eli yhteisön. Yhteisössä ei iällä, sukupuolella tai millään muullaakaan asialla ole merkitystä. Vesa Manninen (1993) huomauttaa että ryhmää koskeva ymmärrys syntyy parhaiten osallistuvan havainnoinnin kautta, kokemuksen ja näkemyksen kohdatessa (Niemistö 2000, 17). Turvallisuus ja luottamusharjoituksia tein koko prosessin matkan ajan, jotta ilmapiiri säilyisi hyvänä ja kehittyisi. Niemistön mukaan kun uusi ryhmä aloittaa oman ryhmäprosessinsa, ovat ryhmän jäsenet luonnollisesti varuillaan. Ohjaajan tehtävänä on huolehtia jäsenten orientoitumisesta ryhmän tehtävään ja ympäristöön, ryhmän rajojen sopimisesta sekä jäsenten liittymisestä ryhmätilanteeseen (Niemistö 2000, 80). Joka kerta aloitimme ja lopetimme harjoitukset samalla tavalla. Alussa rakensimme piirin, minulle piiri eli ympyrä fyysisesti merkitsee yhteyttä, osallistujat rakentavat yhteisen ympyrän. Kaikki käittelivät jokaisen silmiin katsoen, kädestä ei saa päästää irti ennen kuin molemmilla on toisessa kädessä toisen ihmisen käsi. Tässä hetkessä jokainen kohtaa toi-

sensa hetken ajan. Lopetimme piiriin, jossa kulki sähkötyt kaikki läpi. Sähkötyt kulkee puristamalla toisen kädestä ja se, joka saa puristuksen puristaa seuraavan kättä. Toki näihin liittyi purkua ja keskustelua, mutta nämä olivat aina ensimmäinen aloitus ja viimeinen lopetus. Kohdataan tullessa ja kohdataan lähtiessä. Minulle tämä merkitsee eleenä sitouttamista ryhmään sekä ryhmän rajojen sopimista.

4.2 Ryhmäyttäminen

Ryhmän vanha kokoonpano oli hajonnut ja harrastajateatterin toiminta Posiolla oli tilassa jossa kaivattiin mukaan uusia harrastajia. Otin tämän itselleni päätavoitteeksi eli halusin saada uuden harrastajateatteriryhmän toimivaksi ryhmäksi, joka jatkossa toimisi yhdessä harrastaen teatteria.

Aallon mukaan ryhmäyttämisellä tarkoitetaan erilaisiin toiminnallisiin tehtäviin perustuvaa prosessia, jonka avulla ryhmän turvallisuus vaiheittain kasvaa. Ryhmän turvallisuutta kuvastaa se, kuinka ryhmän jäsenet suhtautuvat toisiinsa silloin, kun he ilmaisevat itseään. Jos reaktiot ovat vähätteleviä, mitätöiviä tai ihmiset eivät kuuntele toisiaan, ei ryhmän turvallisuus ole kovin suuri. Se, missä määrin kyetään antamaan tilaa toisten itseilmaisulle, on suoraan verrannollinen ryhmän turvallisuuteen. (Aalto 2000, 70–71.) Vuorovaikutus ryhmän ohjaajan ja ryhmän välillä on eräs kaikkein merkittävimpiä ryhmän turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Ryhmän turvallisuutta lisää koko ajan ryhmän jäsenten syvenevä vuorovaikutus oman itsen kanssa sekä ryhmän jäsenten välillä kehittyvä rakentava vuorovaikutus. Turvallista ryhmää rakentaessaan ohjaajan tulee elää jatkuvassa vuorovaikutustaitojen oppimisprosessissa. (Aalto 2000, 27.) Vehkalahti lähtee alusta asti tekemään ryhmän kanssa yhteisiä harjoituksia, sillä hänen mielestään yksilö ei voi keskittyä omiin tuntemuksiinsa ja aisteihinsa, ennen kuin hänellä on siihen turvallinen työskentely-ympäristö. Hän kertoo tekevänsä aina uuden ryhmän kanssa ensin paljon luottamus-, turvallisuus- ja kontaktiharjoituksia. (Vehkalahti2006, 69.)

Olen samaa mieltä Aallon ja Vehkalahden ajatuksista. Turvallisuuden rakentaminen on mielestäni ehdoton lähtökohta ryhmän toimivuudelle. Tässä on mielestäni suuri vastuu ohjaajalla. Kuinka ohjaaja panostaa ryhmäytymiseen ja millaiset yhteiset sopimukset ryhmän sisällä rakentuu? Mielestäni kaikkia sopimuksia ei tarvitse suoraan sanoa vaan toiminnan ja harjoitteiden kautta nämä asiat tulevat itsestään selviksi ja ovat siten niin sanottuja piilotavoitteita. Hyvä suhde on mielestäni sellainen ilmapiiri, jossa on turvallista toimia, lupa epäonnistua, se on myös kannustava ja kunnioittava. Ryhmäytymisessä painotan vahvasti jokaisen kunnioittamisen merkitystä. Lapsen mielipide on aivan yhtä arvokas kuin aikuisen. Niinpä rakensin harjoitukseni tätä ajatustani tukevaksi.

4.3 Ryhmän toimintaan vaikuttaneet tekijät

Suunnitellessani harjoituksia jouduin ottamaan huomioon ikäjakauman sekä ryhmän koon. Useimmat harjoitukset sopivat kaikille ja joitain tuttuja harjoituksia hieman muovaamalla niistä tuli koko ryhmää palvelevia. Aikuisille haastavimpia olivat liikunnalliset harjoitukset ja lapsille vastaavasti tunteeseen tai ajatteluun painottuvat harjoitukset. Erilaisten taustojen vuoksi vaikeutena oli antaa kaikille haasteita sopivasti. Mielestäni uuden asian äärellä on erittäin tärkeää, että osallistuja saa onnistumisen kokemuksia ja mielihyvän tunteita. Uusille harrastajille haasteita sopivasti ja vanhoille teatteriharrastajille tarpeeksi, jotta he eivät turhautuisi. Aluksi koin vaikeaksi suunnitella tapaamisia näiden asioiden vuoksi. Havaitsin kuitenkin, että suurin osa harjoituksista soveltui kaikille ja jokainen voi itse haastaa itsensä omien kykyjensä mukaan. Vanhat teatterinharrastajat uskalsivat heittäytyä rohkeasti harjoituksiin, mikä antoi rohkeutta uusille harrastajille. Myös uusien harrastajien into ja halu oppia uutta innostivat vanhoja harrastajia.

4.4 Näyttelijäntyöharjoituksia

Mainitsen kaksi isoa harjoitusta joissa minä ohjaajana epäonnistuin sekä suunnittelussa että toteutuksessa. Suunnittelin harjoitukset eri kerroille, eläinharjoitukset ja elementtiharjoitukset.

Eläinharjoituksesta oltiin erilaisia eläimiä, esimerkiksi kettu, kuinka kettu liikkuu ja käyttäytyy ja pureudutaan siihen, missä on pääenergia eli mikä kehon osa johtaa liikettä. Millainen luonne ketulla on ja miten se näkyy ulospäin? Kuinka kettu käyttäytyy jos metsästäjä vaanii, kokeiltiin olla kettu vauva, nuori, äiti, isä ja vanhus, millaisia eroja? Tämän jälkeen veimme eläinhahmot hiljaa muuntaen ihmisiksi, millainen on kettuihminen?

Pohdimme tekemiämme havaintoja ja tunteita harjoitusten jälkeen. Harjoitus sopi hyvin kaikille ja lapsista oli mukavaa leikkiä eläimiä yhdessä aikuisten kanssa. Tämän harjoituksen avulla he voivat myös kokeilla aikuisen olemusta ja iäkkäämmät ihmiset muistella milaista oli olla nuori. Tällä tavalla tapahtuu myös kohtaamista eri-ikäisten ryhmän jäsenten välillä.

Elementtiharjoituksessa kävimme läpi maa, vesi, tuli ja ilmaelementit. Harjoituksessa käydään makuulle lattialle ja käydään läpi elementti kerrallaan. Taustalle laitoin soimaan kyseiseen elementtiin sopivaa musiikkia. Ohjasin rentouttamaan lihakset yksitellen ja sitten ottamaan elementin itseensä rauhallisesti alkaen käsistä ja leviten koko kehoon.

Elementit ovat erittäin haastava ja keskittymistä vaativa harjoitus. En ollut jostain syystä huomannut suunnitellessani ottaa lapsia huomioon. Aloittaessani harjoitusta huomasin asian, mutta halusin kuitenkin kokeilla mitä tapahtuu. Havaitessani suunnittelussa virheen tarkkailin ja kiinnitin erityistä huomioita lapsiin. Ei mennyt kovinkaan kauaa, kun he eivät enää jaksaneet ja alkoivat istua ja tarkkailla aikuisten tekemistä. Kävin lapsille sanomassa, että he voivat rauhassa tarkkailla aikuisia tai halutessaan mennä piirtämään. He tarkkailivat hetken ja poistuivat piirtämään. Meille oli jo tässä vaiheessa tullut selväksi se, että jokaisen tekemistä kunnioitetaan ja jokaiselle annetaan rauha tehdä oma harjoituksensa loppuun asti.

Eläin- ja elementtiharjoituksissa tavoitteenani oli löytää erilaista kehonliikekielen ilmaisua sekä luonteenpiirteitä. Parhaassa tapauksessa kyseisillä harjoitteilla voidaan saada aikaan

toimivia roolihenkilöitä ja erilaisia luonteenpiirteitä, fyysistä olemusta, puhetyyliä sekä roolihenkilöiden välisiä suhteita. Meidän näytelmässämme näillä oli erittäin merkittävä arvo koska näytelmä tapahtui yhdessä paikassa ja käsitteli ihmisten välisiä suhteita. Suurin ongelmani molemmissa isoissa harjoitteissa liittyi siihen, että en osannut hyödyntää niitä roolihenkilöitä rakennettaessa. Käytimme runsaasti aikaa harjoitteisiin ja sitten ne jäivät vain kokemukseksi taustalle. Yritin siirtää kumpaakin harjoitusta roolihenkilöihin onnistumatta. Mietin, että miksi näin kävi? Luulen, että se oli kokemuksen puutetta joka minulla ohjaajana oli. Osasin tehdä erilaisia koulussani oppimiani näyttelijäntyöllisiä harjoituksia osaamatta käyttää ja soveltaa niitä käytännössä. Tämän asian uskon olevan suurin haasteeni näytelmän ohjauksessani, osasin erilaisia harjoitteita, mutta en osannut käyttää niitä työkaluja joita minulla jo oli loppuun asti. Kyseiset harjoitukset ovat olleet monelle palautteessa mieleenpainuvia ja merkittäviä. Kysyessäni miksi, vastaus oli, että ne olivat haastavia ja he joutuivat laittamaan itsensä kunnolla likoon. Itse jopa mietin olivatko ne liian haastavia mutta tästä opin, että ihminen tarvitsee haasteita kokeakseen onnistuvansa. Onnistumisen kokemuksen kautta tekijän luottamus itseensä ja omaan tekemiseensä kasvaa.

5 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN DRAAMAPAJAT

Mielenterveysyhdistys Posion Pilke ry:n hallinnoima Kaarnikka- päivätoimintakeskus on tarkoitettu psyykkisistä ongelmista kärsiville mielenterveyskuntoutujille ja heidän omaisilleen. Kaarnikka- päivätoimintakeskus luotiin vuonna 1998 Ray:n tuella. Toiminnasta saadut tulokset aiheuttivat sen, että vuonna 2006 eduskunta säätöi vanhus- ja vammaispalvelulakiin kunnille velvoitteen toiminnan järjestämisestä. Pilke ry on solminut ostopalvelusopimuksen päivätoiminnan tuottamisesta Posion kunnan kanssa.

Posion Pilke ry:n toimintakäytännön muoto on terapeuttisen yhteisön malli, joka on konkreettinen matalan kynnyksen tapaamispaikka. Toiminta perustuu mielenterveyskuntoutumista edistävään, osallistavaan ja valtaistavaan toimintastategiaan sekä yhteisöllisyyden hyödyntämiseen. Ajatuksena ovat luovuus, luonto ja liikunta toimintakyvyn ylläpitäjänä. (Tuliharja 2009.) Tavoitteita toiminnalle on useita, joista mainitsen tavoitteet joihin koen itselläni olevan annettavaa teatteri-ilmaisuohjaajana:

1. Edistää kuntoutujien vuorovaikutuksellisia ja sosiaalisia taitoja ja näin saada voimavaroja työn tekemiseen ja elämänhallintaan
2. Lisätä vastuullisuutta, itsenäisyyttä sekä yhteenkuuluvaisuutta
3. Edesauttaa ylläpitämään elämänhalua ja toimintakykyä

Toiminnanjohtaja kertoi, että päivätoimintakeskuksen asiakkaita on haastavaa saada motivoitua uuteen toimintaan koska monella on epäonnistumisen kokemuksia itsensä ilmaisusta ja ymmärretyksi tulemisesta. Jokainen heistä on ollut koulukiusattu, mikä on jättänyt arvet. Teimme työsopimuksen, että vedän yhteensä kolme kahden tunnin mittaista draamapajaa. Draamapajojen käsiteltäviksi aiheiksi sovimme sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä tunteet. (Tammikuu 2010). Mielestäni nämä ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa, sosiaalisista tilanteista syntyy aina erilaisia tunteita.

5.1 Tutustuminen

Ennen ensimmäistä draamapajaa kävin silloin tällöin vierailulla päivätoiminnassa. Pelasimme asiakkaiden kanssa yhdessä curlingia ja keskustelimme monenlaisista asioista. He kyselivät myös tulevista draamapajoista. Nämä hetket eivät olleet ohjattuja, juttelimme asioista vapaamuotoisesti. Halusin tutustua heihin sekä yrittää tällä tavoin pienentää heidän kynnystänsä osallistua draamapajoihin. Tutustumiseni myötä selkiytyivät asiat, jotka halusin ottaa huomioon pajatyöskentelyssä.

Päätavoitteeni draamapajoille:

1. Jokainen kokisi olevansa tärkeä ja tasa-arvoinen henkilö osana ryhmää
2. Onnistumisen kokemuksia
3. Ilon tunteita

Ryhmäläisillä oli kielteisiä kokemuksia omasta ilmaisustaan sekä sosiaalisista tilanteista. Draamapajoissa halusin mahdollistaa ilontunteen ja onnistumisen kokemuksia toiminnallisten menetelmien avulla. Spinoza puhuu myös ilon merkityksestä ihmiselle. Ilo on jatkuvaa kehittymistä lähemmäksi omaa todellista itseään. Ilo on elinvoimaa, energiaa ja aktiivisuutta. (Vehkalahti 2006, 41.) Iloisella, yhteisellä tekemisellä voi tavoitella monia päämääriä yhtä aikaa. Hyppönen kuvaa sosiodraaman toiminnallisia menetelmiä draamallisen, kirjallisen, kuvallisen, liikunnallisen, musiikillisen ja sanallisen ilmaisun käyttämistä työssä ilman, että tavoitteena on taiteellisen tuotoksen aikaansaaminen. Suomenkielisessä keskustelussa toiminnallisen menetelmän vastineita ovat aktivoivat menetelmät, voimavarakeskeinen, draamallinen tai kuvallinen työskentely, ulkomaisessa keskustelussa activating ja drama methods (Reijonen & Stranden- Mahlamäki 2008, 110.) Draamapajoissa toteutuivat kaikki edellä mainitut lukuun ottamatta kirjallisia menetelmiä.

5.2 Ryhmän taustoista

Ryhmä koostui kymmenestä miehestä ja kahdesta naisesta. Ikähaitari oli 35:stä 70 ikävuoteen saakka. Ryhmässä oli mukana käytöshäiriöisiä, persoonallisuushäiriöistä vaikeaan

skitsofreniaan asti sekä lievästi kehitysvammaisia henkilöitä. Nämä tiedot olen saanut vasta työpajojen jälkeen. Taustatietoja ryhmäläisten sairauksista en halunnut tietää. Halusin kohdata jokaisen ihmisen yksilönä en sairautena. Milloinkaan kohdatessani uutta ryhmää en tiedä ihmisten taustoista, joten halusin kohdata tämän ryhmän samoista lähtökohdista kuin aikaisemmatkin ryhmät. Valinta kuitenkin jäi pyörimään minun mieleeni. Toiminko heidän etunsa vastaisesti? Kuinka ison riskin otan? Kuinka nämä tiedot voisivat minua auttaa? Minulla ei olisi ollut riittävästi aikaa perehtyä sairauksien kuvauksiin niin, että olisin kyennyt hyödyntämään tietoa draamapajojen suunnittelussa. Olisiko tieto heidän taustoistaan etukäteen muuttanut minun suhtautumistani heitä kohtaan? Olisiko kohtaaminen ollut samanlainen vai erilainen? Olisin ehkä pelännyt ja miettinyt mitä saan ja uskallan heidän kanssaan tehdä, jotta en vahingoittaisi heidän terveyttään? Täytyy myöntää, että uuden ryhmän kohtaaminen jännitti minua hieman enemmän kuin normaalisti. Jännitys viestitti minua siitä että olin paneutunut työskentelemään kyseisen ryhmän kanssa. Toiminnallisten menetelmien kautta voivat muistot ja tunteet nousta vahvasti pintaan ja tämän ryhmän kohdalla koin huolta aiheesta tavallista enemmän.

5.3 Dialogisuus

Hankamäki kuvaa dialogikäsitettä tällä tavoin: dialogi tulee sanasta dialogos eli erillään olo, mutta myös välissä oleva. Ihmisen kasvu mahdollistuu dialogissa, yhdessä toisten kanssa ohjaajan, mutta myös muiden ihmisten tukemana. Ohjaaja käyttää tämän toteutumiseen omaa persoonaansa työvälineenä. Ihminen uskaltaa olla avoin ja luottaa itseensä sekä ohjaajaan, jos ohjaaja uskaltaa olla avoimessa dialogissa, silloin sen onnistuminen ryhmäsäkin on mahdollista. Suhteen ollessa avointa saadaan yhdessä aikaan kehitystä. Siinä ihminen alkaa tuntea itsensä paremmin sekä luottaa itseensä, alkaa havaita itsestään sekä ympäristössään olevia asioita. Avoimessa dialogissa luovuus on parhaimmillaan ja siinä syntyy luottamus toisia kohtaan. Kun ohjaaja hyväksyy ohjattavan ehdoita, alkaa tämä paitsi hyväksyä itsensä paremmin, myös kuulla omaa sisäistä puhettaan, olla elävässä yhteydessä omaan kokemiseensa ja aidossa kanssakäymisessä toisen kanssa. (Hankamäki 2004, 221- 251.)

Mielestäni ohjaajan on pyrittävä avoimeen dialogiin. Ohjaajana pyrin avoimesti kohtaamaan jokaisen ryhmän jäsenen ja kunnioittamaan jokaista henkilöä tasavertaisesti. Suhteen jatkuessa pidempään tällaisen avoimen dialogin merkitys korostuu ja saadaan näkyvämpiä lopputuloksia. Minulla itselläni on kokemus ryhmästä, jossa dialogi ryhmäläisten ja ohjaajan tai ryhmän sisällä ei toiminut. Luottamus uupui, mikä vaikutti omaan kehittymiseeni kyseisellä aihealueella. Dialogisuus on mielestäni erittäin herkkä alue, sen voi rikkoa sekunnissa, mutta sen rakentaminen tarvitsee aikaa.

5.4 Draamapajojen harjoitteita

Meidän draamapajamme alkoivat ja päättyivät joka kerta samalla tavalla. Levitin pöydälle useita kortteja jotka pitivät sisällään erilaisia kuvia. Joka kerta oli jokin aihe esimerkiksi valitse kortti joka kertoo jotain sinusta.

Vuorollaan jokainen näytti valitsemansa kortin muille ja kertoi kortista mitä itse halusi sanoa tai halutessaan näytti vain kuvan, muu ryhmä kuunteli ilman kommentoimista. Jokaisella oli vapaus valita mitä haluaa kertoa vai haluaako kertoa mitään.

Jokaisen valintaa kunnioitettiin. Korteilla myös lopetimme päivän, esimerkiksi valitse kortti joka kuvaa sinun tunnettasi tällä hetkellä.

Mielestäni tällainen rituaalisuus on erittäin merkityksellinen ryhmän kanssa työskennellessä, rutiinit ja toistot luovat turvallisuuden tunteen. Turvallisuus on mielestäni ensiarvoisen tärkeä lähtökohta ryhmätyöskentelyn onnistumiselle. Ryhmä oli jo toiminut pitkään yhdessä jonka uskon vaikuttaneen, olisi ollut aivan liian lyhyt aika työskennellä kolme kertaa ryhmän kanssa joka olisi ollut toisilleen täysin tuntematon.

Joka kerta draamapajan runko oli samanlainen. Aloitimme korteilla, sen jälkeen fyysistä lämmittelyä, jonka jälkeen harjoitteita ja korteilla lopetus. Meillä oli vain kolme tapaamiskertaa joten käytin samoja harjoitteita joka kerta niitä kasvattaen ja syventäen. Useimmat harjoitukset palvelevat eri tarkoituksia eri tilanteissa ja eri ryhmien kanssa. Harjoitusten välissä teimme myös purkua, jolla koen olevan merkittävä rooli osana draamapajoja. Näin voidaan erilaisten harjoitusten jälkeen purkaa tuntemuksia. Esittelen joitain käyttämiäni harjoitteita.

Seuraa johtaja harjoitteessa ensimmäisellä kerralla minulla oli musiikkia jonka tahdissa liikuttiin ja seuraavalla kerralla jokainen sai tuoda oman lempikappaleensa. Se kenen kappale soi, hän siirtyi ryhmän vetäjäksi ja muut seurasivat samalla tavalla perässä. Viimeisessä draamapajassa rakensimme liikeradan missä jokainen vuorollaan liikkui musiikin tahdissa haluamallaan tavalla, muu ryhmä toimi rivissä kuvaajina. Kuvaajat tekivät sellaisen patsaan millainen asento henkilöllä oli hänen kohdallaan. Liikeradan tekijä katsoi oman liikeratansa.

Tällä tavalla harjoitteesta tuli tuttu ja jokaisella oli mahdollisuus olla ryhmän vetäjä omalla vuorollaan. Oman lempikappaleen tahdissa liikkuminen teki harjoitteesta henkilökohtaisemman. Koin tämän tärkeäksi harjoitteeksi kyseiselle ryhmälle koska harjoitteessa kukaan ei nouse kenenkään ala- tai yläpuolelle vaan kaikki ovat tasa- arvoisessa asemassa, jokaisella on oma vuoro johtaa koko ryhmää. Liikerata harjoitus koettiin merkittäväksi, tässä harjoitteessa henkilö voi tarkastella itseään ulkopuolelta, itsetutkiskelua turvallisesti ulkopäin katsottuna. Ryhmään tutustuminen ennakkoon ennen draamapajojen alkua antoi minulle kuvausta ryhmän dynamiikasta ja rooleista joka helpotti draamapajojen sisällön suunnittelemista.

Sokean kuljetus, toinen parista oli silmät auki ja toinen silmät kiinni. Henkilö jolla oli silmät auki talutti sokeaa ympäri tilaa, taluttajalla oli suuri vastuu sokeasta, ettei hän törmäisi mihinkään. Tässä harjoituksessa jokaisella oli vuorollaan vastuu toisesta ihmisestä. Pariharjoitteesta seuraavaan vaiheeseen jossa jokainen oli yksin silmät kiinni liikkuen pitäen ääntä piip piip. Törmätessä toiseen joka on pysähtynyt ja hiljaa niin toinenkin pysähtyy. Viimein kaikki olivat yhdessä ryppäessä.

Aallon mukaan turvallisen ryhmän rakentamisen tärkein tekijä on luottamus. Luottamus- harjoitteissa ei varsinaisesti rakenneta turvallisuutta olosuhteiden, eikä jonkin yksittäisen henkilön, vaan ryhmän varaan. Harjoitteilla on myös muita ulottuvuuksia. Niiden avulla voidaan saada korvaavia kokemuksia petetyksi tulemisen tunteille. Luottamus ryhmään voi myös synnyttää uutta uskoa ihmisiin ja ryhmään. Myös usko elämään voi vahvistua, kun saa kokemuksia ihmisistä, jotka välittävät. Koska luottamus- kysymyksissä liikutaan elämän peruskokemusten alueella ja siitä johtuen hyvin herkällä maaperällä, harjoitteet on tehtävä hyvin. Luottamuksen menettäminen harjoiteolosuhteissa voi olla myös haavoittava ja henkilön perusturvallisuutta musertava. (Aalto 2000, 363.) Jälkeenpäin tarkastellessani havait- sen ottaneeni todella suuren riskin käyttäessäni sokeaharjoituksia. Näiden harjoitusten epä- onnistuessa luottamus olisi mennyt huonommaksi, olen kiitollinen että nämä onnistuivat

hyvin. Sain ryhmältä palautetta siitä, että heistä tuntui hyvältä pitää huolta toisesta ihmisestä sillä tavalla, että toinen luottaa. Tässä näen syyn onnistumiselle. Jokaisella oli tarve onnistua ja näin rakentaa omaa itseluottamusta. Jokainen otti tehtävän tosissaan ja toista kunnioittaen.

Niemistö kuvaa patsasharjoitteita näin, patsaat ovat paikallaan tai liikkeellä olevia itsensä ilmaisemisen muotoja, jossa yksilö muokkaa itsestään sellaisen patsaan, joka ilmaisee jotain hänen minuutensa ulottuvuutta. Patsasharjoite opettaa katsomaan, näkemään, havaitsemaan ja etäännyttää asiasta kertomatta omasta kokemuksesta. Patsaat voivat olla yksilö- tai ryhmäpatsaita (Niemistö 2000)

Teimme ensin yksilö patsaita, ryhmä oli piirissä selkä keskustaan päin, sanoin sanan ja laskin kolmeen. Henkilö kääntyi ja rakensi itsestään patsaan joka tuli mieleen sanasta, tarkastelimme ympärillä olevia patsaita ja pohdimme asentoja, ilmeitä, mitä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia patsaista löytyi. Tällä tavalla rakensimme kuvia eri aiheista.

Yksilöharjoitteiden tullessa tutuksi siirryimme ryhmäpatsaisiin, ”olen puu” -harjoituksen avulla.

Olen puu- harjoituksessa rakensimme erilaisia kuvia, ensin kolme ihmistä ja viimeiseksi kuvia johon kaikki liittyivät. Ensimmäinen meni keskelle rinkiä ja sanoi mikä on, toinen liittyi kuvaan tekemällä asennon ja sanomalla mikä on. Viimeiseksi annoin aiheita joista he rakensivat kuvia.

Mielestäni tämä tuki vahvasti ryhmän toimintaa, koska tässä ollaan lähellä toista ja rakennetaan yhdessä yhteistä. Huomasin, että koskettaminen oli heille vaikeaa. He rakensivat mielellään kuvia johon kaikki liittyivät mutta sellaisia, jossa heidän ei tarvinnut koskettaa toista.

Mitä olisin tehnyt, jos sieltä olisikin noussut esille jokin erittäin vaikea asia? Minulla ei olisi ollut minkäänlaisia välineitä toimia vastaavassa tilanteessa, tästä syystä pidättäydyin emmekä syventäneet harjoitteita. Tällä tavalla kävi kerran. Aloittaessamme pajan ohjeistin ottamaan kortin mikä kuvastaa tämänhetkistä tunnetta. Eräs miehistä valitsi kortin, jossa oli metsätyökone, joka oli vahvasti sotkeutunut puun juuriin. Mies kertoi kuvasta jotain erittäin hämmentävää, mistä en saanut selkoa. Tämä jäi mietityttämään minua, olisiko minun velvollisuuteni ollut kertoa tästä jollekin? En osannut reagoida asiaan millään tavalla. Tämä on jäänyt painamaan mieltäni. Mielestäni ryhmänohjaajan ammattitaitoa on arvioida

omat taitonsa ja näin yrittää pysyä alueella, jonka itse kokee hallitsevansa. Ihmisten kanssa toimiessa suunnitelmat elävät ja tilanteissa täytyy olla läsnä ja elää mukana. Ohjaajana en kuitenkaan tietoisesti suunnittele tuntien rakennetta alueelle, jolla koen olevani epävarma. Mielestäni ohjaajan täytyy ymmärtää ja olla aistit avoinna, jotta hän osaa lukea ryhmää ja heidän tarpeita. Teatteri-ilmaisun ohjaajana on ymmärrettävä omat alueensa, draama on väline jolla voi helposti harhautua psykodraaman puolelle ja siihen minulla ei ole koulutusta, joten oli yritettävä pysyä omalla alueellani.

5.5 Havainnot

Meillä oli yhteensä kolme kokoontumiskertaa. Havaitsin ryhmän fyysisessä ilmaisussa muutosta. Meidän työpajamme muoto oli fyysiseen tekemiseen painottuva. Fyysiset harjoitteet alkoivat ilmentyä positiivisella tavalla. Erään miehen liike oli aluksi hyvin pientä, kädet vartalon vierellä tiukasti olevaa. Pajojemme jatkuessa hänen liikkeensä alkoi muuttua vapaammaksi, kädet eivät olleetkaan enää tiukasti vartalon vierellä vaan tekivät pyörivää liikettä vartalon rinnalla erillisinä ruumiinosina. Eräs ryhmäläiseni liikkui jalat tukevasti maassa, mutta viimeisessä draamapajassa hän liikkui omalla liikkeenjohtaja vuorollaan hyppien. Koen nämä isoina ja merkittävänä muutoksina heidän fyysisessä olemuksensa. Tämän näen olevan merkki siitä, että henkilö koki olonsa turvallisiksi koska uskaltanut kokeilemaan uusia ja erilaisia toimintatapoja.

Ryhmän toinen naisista osallistui mukaan sivussa istumalla, mutta hän oli mukana toiminnassa omalla tavallaan. Tämä oli minulle haastava hetki, en tiennyt kuinka olisin häneen suhtautunut. Päätin antaa hänen istua reunalla ja kerroin hänelle, että hän voi vapaasti osallistua mukaan sitten kun siltä tuntuisi. Halusin hänen tietävän, että häntä ei ole unohdettu joten kävin välillä kysymässä hänen kuulumisiaan. Jokaisen ihmisen tahtoa on kunnioitettava ja annettava tilaa. Kuinka minä voin ohjaajana tietää kuinka paljon tälle naiselle merkitsi sivussa istuminen ja tarkkailu? Vastaukseni on, ettei se ole mahdollista, jokaisen omakohtainen kokemus tässä hetkessä ja nyt on arvokas ja ainutkertainen.

Purkaessani harjoituksia osallistujat kertoivat saaneensa paljon mielihyvän tunnetta siitä, että he pystyivät pitämään huolta toisesta ihmisestä. Tästä voin päätellä harjoitteiden vah-

vistaneen itseluottamusta. Työpajan rakenne itsessään kasvatti vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja. Tälle alueelle ei tarvinnut mielestäni erikseen paneutua koska suunnittelin tuntini sen mukaan, että ne tulivat osaksi työpajojen ilmapiiriä, olemusta ja harjoituksia. Tästä syntyi meidän yhteinen toimintamalli. Mielestäni kaikkia asioita ei tarvitse ottaa päätavoitteeksi vaan suunnittelemalla toiminnan asiat ovat sisällä automaattisesti.

6 KOMPETENSSIEN TOTEUTUMINEN ERI KENTILLÄ

Numeroin kokemusten kompetenssialueet mielestäni siinä järjestyksessä, mitkä kompetenssit olivat pääasiassa käytössä kussakin kokemuksessa. Nämä kompetenssin alueet merkitsen lihavoituna.

6.1 Työharjoittelu Keniassa

- 1. Kulttuurinen tietoisuus/ sensitiivisyys**
- 2. Eettisyys ja arvo- osaaminen**
- 3. Tutkimus- ja projektiosaaminen**
- 4. Esittävän taiteen osaaminen**
- 5. Rituaalisuuden ja kerronnallisuuden osaaminen**
- 6. Osallistavan taiteen osaaminen**

Keniassa tehdyssä työharjoittelussa mielestäni kaikki kompetenssit olivat käytössä. Kulttuurin tietoisuus ja sensitiivisyys sekä eettisyys ja arvo-osaaminen ovat mielestäni täysin vieraassa maassa asioita jotka olivat välttämättömiä asioita ottaa huomioon. Tämä oli myös asia joka vaikeutti esityksen valmistamisprosessia. Paikalliset arvot tuli ottaa huomioon ja niitä tuli kunnioittaa. Väistämättä teimme monikulttuurista projektia, koska olimme eurooppalaisia taiteentekijöitä Afrikassa ja omaamme erilaisen seksuaalikäsitteiden ja arvot. Tutkimme Kenialaista seksuaalikasvatusta ja näkemystä ja meidän täytyi pystyä valitsemaan aiheita saamiemme vastauksien kautta. Käytimme valmistuksessa useita eri taiteen keinoja, kuten yhteisöteatteria, devising, osallistavaa sekä esittävää. Rituaaleista käytimme esityksessä paikallisia myyttejä ja tarinoita, joita paikallisilla nuorilla oli seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Osallistava osuus tuli esityksen lopussa, johon voi osallistua nostamalla käden ylös ilmaistessaan mielipiteensä.

6.2 Harrastajateatteriryhmä

1. Osallistavan taiteen osaaminen
2. Eettisyys ja arvo-osaaminen
3. Rituaalisuuden ja kerronnallisuuden osaaminen
4. Esittävän taiteen osaaminen
5. Tutkimus- ja projektiosaaminen
6. Kulttuurinen tietoisuus/ sensitiivisyys

Osallistavan taiteen osiossa oli tärkeää ryhmän erityispiirteiden tunnistaminen, ryhmän ikä ja taustat huomioon ottaen. Harjoitteiden pohtimista sillä tavalla, jotta ne palvelevat koko ryhmää ja tukevat heidän välistä kohtaamistaan ja vuoropuheluaan. Rituaalisuuksien merkitys näkyi toistoissa aloitettaessa ja lopetettaessa harjoitukset. Rakensimme esityksen, mutta silti olen laittanut tämän esittävän taiteen osaamisen vasta neljänneksi. Annoin enemmän arvoa prosessille kuin lopputulokselle. Tutkimuksellinen osuus olisi ollut tärkeää myös, mutta tämä osuus jäi pois. Näytelmä kertoi pienen kylän kerrostalon elämästä, olisi ollut tärkeää ryhmänä keskustella enemmän asioista, suunnitella sellaisia harjoituksia joissa olisi ollut aikaa enemmän pohdinnalle. Itse olen kotoisin pienestä kylästä ja asunut kerrostalossa. Jotenkin itselläni oli niin selkeä näkemys siitä elämästä, että en huomannut ottaa huomioon ryhmäläisten näkemyksiä. En silloin ymmärtänyt, että meillä oli samankaltainen kulttuurin tietoisuus pienen kylän elämästä, mutta ei heillä itsellään ollut kokemusta kerrostalossa elämisestä. Ohitin tämä asian, koska kuvittelin meillä olevan samanlainen paikalliskulttuurinäkemys. Tässä en ole toiminut laisinkaan dialogisesti. Ohjaajalla täytyy olla oma näkemys, mutta me emme keskustelleet yhteisestä näkemyksestä, joka olisi uskokseni helpottanut yhteisen maailman rakentamista näyttämölle. Jälkeenpäin tarkastellessa huomaan minun päätavoitteeni olleen Posiolla harrastajateatterin näytelmän ohjauksen prosessikeskeisyydessä. Prosessikeskeisyydellä tarkoitan sitä, että minä annoin enemmän arvoa ryhmäprosessille, siinä oleville ihmisille ja siihen kuuluviin vaiheisiin enkä niinkään itse lopputulokselle, joka oli näytelmä. Kompetensseista liittäisin prosessikeskeisyyden kompetenssiin kolme joka osallistavan taiteen osaaminen. Ohjaajana minulle tärkeää oli ymmärtää ryhmän resurssit ja mahdollistaa jokaiselle olijalle hyvä kokemus mukana olemisesta ja tarjota haasteita jokaiselle sopivasti. Minulle oli tärkeätä saada ihmisille hyvä kokemus teatterin tekemisestä sekä antaa myös mieluinen kokemus uuden kokoonpanon toimivuudesta vanhoille Posion näyttämön harrastajille. Ilman hyvää ensimmäistä kohtaa-

mista ja kokemusta ei uusia harrastajia saada mukaan harrastamaan teatteria, joten jätin lopputuloksen toisarvoiseksi asiaksi.

6.3 Mielenterveyskuntoutujat

1. Eettisyys ja arvo- osaaminen

2. Rituaalisuuden ja kerronnallisuuden osaaminen

3. Osallistavan taiteen osaaminen

4. Kulttuurinen tietoisuus/ sensitiivisyys

5. Tutkimus- ja projektiosaaminen

6. Esittävän taiteen osaaminen

Tämän ryhmän kanssa pohdin paljon eettisiä kysymyksiä ja sitä kuinka ohjaajana toimin, mikä on väärin ja mikä oikein? Halusin eettisistä syistä tehdä valinnan, halusin säilyttää jokaisen ihmisen intimiteettisuojaan tehdessäni päätöksen, etten halua tietää heidän taustois-tansa. Oliko päätös kuitenkin eettisesti oikein? Olisiko ollut kuitenkin eettisesti oikein selvittää heidän taustansa, jotta olisin voinut tarjota enemmän? Rituaalisuuden merkitys ryhmän kanssa oli merkittävä, koin tämän erittäin tärkeänä luomaan turvallisuutta uuden asian äärellä. Oli osattava ottaa huomioon ryhmän erityispiirteet harjoituksia suunnitelta-essa. Tutkimuksellinen osuus tässä liittyy tähän opinnäytetyöhön ja esityksellinen kompe-tenssi ei ollut tavoitteena.

7 PALAUTE

Tässä kappaleessa tuon esille saamani palautteen eri projekteista. Palautteet koostuvat Hadcon yhteistyöopettajalta, Harrastajateatterin ryhmäläisiltä, ryhmässä olleen lapsen äidiltä sekä työelämäohjaajilta. Palautteet olen pyytänyt kirjallisina prosessien jälkeen. Mielenterveyskuntoutujien kanssa palaute toteutui viimeisessä draamapajassa toiminnallisesti.

”Opiskelijat tuntuivat sopeutuneen mallikkaasti haasteellisiin, vaativiin afrikkalaisiin olosuhteisiin ja arkeen. Heidän toimintansa oli iloista ja rentoa, mutta kuitenkin tavoitteellista ja päämäärä tietoista. Matkaan oli lähdetty ammatilliset näkökulmat kirkkaasti mielessä. Paikalliset olosuhteet vaativat valtavasti joustavuutta, epävarmuuden sietokykyä ja tiimi-pelaamista. Mielestäni he onnistuivat luovimaan mitä moninaisimmissa tilanteissa hyvin. Erityisen ammattimaista ja vastuuntuntoista työskentelyä pääsin näkemään ja kokemaan Teiniraskaus- aiheisen draaman suunnittelutyössä. He halusivat todella perehtyä käsiteltävään aiheeseen ja kuulla sekä kulttuurisia että terveysalan faktoja tekemisensä perusteeksi. Aikataulu oli tosi tiukka, aihe tärkeä, muuta vaativa kulttuurillisten erojen vuoksi ja toteutus vielä edellytti toiseen, vieraanpaan Afrikan maahan matkustamista. Kaiken kaikkiaan esittävän taiteen opiskelijoiden mukana olo on mielestäni erittäin myönteinen asia. Draaman avulla, yhteistyössä muiden alojen kanssa voidaan tehdä paljon hyödyllistä yhteistyötä Afrikassa”. (HADCON vaihto- opettajan palaute 19.2 2010)

”Opeteltiin näyttölemisen perustaitoja; keskittymistä, kuuntelemista, luottamista, läsnäoloa, toisen huomioimista, havainnoimista ja reagoimista”.

Tässä ilmentyy harjoitteiden merkitys ja työskentelytapa.

”Ohjaajana Kirsi-Marja on johdonmukainen, inspiroiva, jämyydessäänkin lempeä ja aikataulutuksissa säntillinen ja tinkimätön”.

Olen samaa mieltä, jämyydessäänkin lempeä tuntuu hyvältä palautteelta koska joskus mietin, että olenko liian lempeä ohjaaja, mutta on hyvä jos lempeys ja jämyys ovat yhdistyneet. Ohjaajana pyrin siihen, en halua kenenkään pelkäävän ohjaajaa.

“Työskentely oli tulosjohtoista ja päämäärätietoista”.

Itse en ole asiasta samaa mieltä, tulosjohtoisuus ja päämäärätietoisuus olivat mielestäni välillä todella hukassa ja se näkyi esityksen lopputuloksessa.

”Kirsi-Marja sai porukan sitoutumaan, innostumaan ja ylittämään itsensä”.

(Palaute on koottu ryhmäläisten kokemuksista)

*”On ollut hienoa seurata hänen kasvua ihmisenä ryhmässä projektin aikana, yhteistyö-
taidot ja toisten ihmisten huomioon ottaminen. Harjoitusten välitön vaikutus on näkynyt
heti perhe- elämässä ennen kaikkea rauhallisuutena. Harjoituksissa on ollut ilo seurata
häntä kaltaistensa parissa. Ryhmällä on selvästi joku oma juttu, johon kuuluminen on
näkynyt lapsen olemuksessa onnellisuutena. Parhainta on ollut äitinä kuulla aito ilo
naurussa ja hänen kertoessaan näyttelemisestä ja omasta uudesta, pienestä perhees-
tään. Hän on rohkea ja reipas, mikä on yllättänyt, vaikka olen tiennyt hänen sitä olevan.
Näyttelemisen kautta olen huomannut hänen saaneen tuotua sitä paremmin esiin. Hän
on saanut paljon ryhmässä palautetta rohkeudestaan ja olen nähnyt sillä olleen valta-
van positiivinen vaikutus itsetuntoon. Ei ole aina helppoa olla kannustava 10-vuotiaan
ylivilkkaan lapsen äiti. Tämä harrastus on tuonut kaikki hänen vahvuudet esiin ja on ol-
lut hienoa olla tukemassa häntä ja saada olla ylpeä hänestä”. (Palaute ryhmässä olleen
lapsen äidiltä)*

*“En päässyt seuraamaan Kirsi-Marja Ahosen työskentelyä ryhmän kanssa joten voin aino-
astaan arvioida lopputulosta, itse esitystä. Ahosen ohjaustyö edusti perinteistä teatteria.
Ohjaaja ei ollut selkeästi löytänyt omaa näkökulmaa tekstiin, mikä tuli ilmi esille näyttä-
mölle panossa ja roolityössä”.*

Myönnän tämän vilpittömästi, näytelmän olin luvannut ohjata ennen näytelmän luke-
mista ja minulla oli vaikeuksia löytää itselleni tärkeää sanomaa näytelmästä. Uskon tä-
män vaikuttaneen lopputulokseen. Ohjaajalla tulee mielestäni herätä tekstistä halu sanoa
jotain, tekstin täytyy koskettaa itseä ja sillä täytyy olla näkemys johonkin itseä kiinnos-
tavaan asiaan.

“Näyttelijäntyössä näkyi kuitenkin luottamus ohjaajaan, työskentely oli suurimmalta osalta helpon näköistä seurattavaa ja avautui yleisölle. Näkemäni esityksen perusteella Ahosella on näkemystä näyttelijäntyön ohjaamiseen”.

Ihmettelisin jos ei meidän työskentely näkyisi näyttämöllä, koska panostin niin paljon harjoituksissa kyseisiin teemoihin. Olen saavuttanut tavoitteeni. Uskon, että ryhmän luottamus ja ryhmähenki näkyy ulospäin.

“Kokonaisuuden hallitseminen, näyttämöllisten tilanteiden hahmottaminen toiminnan kautta sekä oman näkemyksen voimistaminen vaativat ohjaajantyössä vielä kehittymistä”.

Tiedostan asian ja koen vielä tarvitsevani paljon kehittymistä kokonaisuuksien hahmottamisessa sekä esittävän taiteen osiossa. (Otteita työelämäohjaajan palautteesta 26.03.2010)

Mielenterveyskuntoutujien kolmannessa draamapajassa otin palautteen käyttäen janaharjoitusta. Janaharjoituksessa jokainen sai tuoda julki oman mielipiteensä. Kuvittelimme janan jossa toisessa päässä oli vastaus kyllä ja toisessa ei ja välillä jos ei osannut sanoa. Janalla osallistuja kertoi oman mielipiteensä. Jokaisella oli mahdollisuus jos halusi kertoa miksi oli kyseisellä paikalla. Esimerkkejä kysymyksistä: Olen oppinut draamapajoissa itsestäni jotain uutta? Olen oppinut jotain uutta toisesta ihmisestä? Draamapajoilla on ollut positiivinen vaikutus minuun? Tein itsestäni havaintoja joita voin hyödyntää jatkossa? Olen kokenut oloni turvalliseksi? Olen kokenut itseni hyväksytyksi? Draamalliset menetelmät tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia? Palautteessa tuli ilmi, että osallistujat olivat nauttineet draamapajoista ja kokivat tärkeänä irrottautua arjesta hetkeksi. Luottamus itseen oli kasvanut ja he kokisivat draaman jatkossa itselleen tärkeänä arjessa jaksamista tukevana muotona. Muutosta oli tapahtunut myös sen suhteen, että viimeisen draamapajan palauttejanalla he avasivat mielipiteitään avoimemmin kuin aikaisemmin.

8 POHDINTA

Teatteri-ilmaisun ohjaajana näen vahvuuteni olevan kompetenssialueilla: rituaalisuuden ja kerronnallisuuden osaaminen, osallistavan taiteen osaaminen sekä eettisyys ja arvo-osaaminen. Eniten kehittymistä minulla on mielestäni tutkimus- ja projektiosaamisessa, josta kompetenssista kyllä nostan yhden asian vahvuuksiini, mielestäni hallitsen hyvin yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Minä en näe yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen korostamisen merkitystä kompetenssissa kuusi, tutkimus- ja projektiosaaminen. Ymmärrän sen tärkeyden kyseisessä kompetenssissa, jotta kyetään etsimään ja tekemään yhteistyötä eri alan ammattilaisten sekä ryhmien parissa. Tämä on mielestäni erittäin tärkeä osaamisalue teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Minä laittaisin tälle aivan oman kompetenssilokeron, johon sisällyttäisin alatavoitteita. Teatteri-ilmaisun ohjaajan peruslähtökohdat ovat mielestäni painottuneet yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin. Teatteri-ilmaisun ohjaaja toimii hyvin erilaisissa ympäristöissä sekä erilaisten ryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Itseni reflektoinnin ja kehittymisen arvioinnin koen erittäin haastavana. Olen vahvasti käytännön työntekijä ja tämä opinnäytetyöni kirjallinen osuus on ollut minulle todella haastava prosessi. Uskon, että olen samalla myös ollut teatteri-ilmaisun ohjaajaksi valmistumisprosessissa, jossa pohdin osaamistani ja sitä mitä minä teatteri-ilmaisun ohjaajana haluan ja millainen ohjaaja minä olen? Opinnäytetyön kirjallisen osuuden koen kehittäneen omaa tutkimuksellista osaamistani. Oman osaamiseni arvioiminen on haastavaa samoin kuin taiteellisen ja kirjallisen eli tutkimuksellisen osion yhdistäminen. Kokonaisuuksien hahmottaminen ja ns. punaisen langan löytäminen on työlästä. Raportointi työvaiheista ja projektin kulusta lukijalle on minulle haastavaa.

Uskon draaman hyvinvointia edistävään merkitykseen ja näiden kokemusteni jälkeen minulla on tahtoa jatkaa valitsemallani alalla. Virheiden sieto itseäni kohtaan sekä kesken-eräisyys ovat asioita, joissa minun täytyy vielä kasvaa. Pelkään epäonnistumisia sekä konflikteja. Hyväksyn nämä ryhmäläisissäni, mutta itseäni kohtaan olen julma ja odotan aina, että minun täytyy suoriutua hyvin. Jos koen, etteivät tapaamiset menneet jollain lailla niin kuin olisin toivonut, koin että minä olen ohjaajana epäonnistunut. Aistin herkästi ilmapiirin ja näin ollen en aina välttämättä pysty olemaan luontevasti vaan rakennan itselleni lämpimän ja helposti lähestyttävän ohjaajan roolin, joka ei välttämättä aina ole hyvä asia. Minulla on hakemista sen suhteen, että missä menee raja. Kuinka paljon minä ohjaajana voin olla

tukena ja missä asioissa on ryhmän jäsen jätettävä selviytymään yksin jostain ongelmasta. Minulla on liian hoitava ote ryhmään ja tämä voi myös jossain vaiheessa kääntyä liian ras-kaaksi tavaksi tehdä töitä. Haluan joskus liikaa ihmisten voivan hyvin, on osattava suojata ohjaajana itsensä, että ei kannata koko ryhmän murheita mukana. Kannan ohjaajana vastuuta ryhmän jäsenistä, mutta minun on muistettava pitää huolta itsestäni jotta pystyn olemaan ohjaajan roolissa. Mielestäni minulla on selkeä ohjaajan rooli, joka tarvitsisi rohkeasti vä-llillä jämerämpää otetta silti pelkäämättä, että jos annan kritiikkiä ryhmäni kääntää minulle selän. Tutkiessani olen tullut siihen tulokseen, että ohjaajana minulla on vielä paljon kehitymistä ja haen vielä sitä millainen on ohjaajanroolini. Minulle tärkeistä asioista olen havainnut pääpainon olevan ryhmäytymisellä ja ryhmän hyvinvoinnilla.

Erilaiset ryhmät kiinnostavat minua ja uskon Kenian kokemuksen vahvistaneen ja helpot-tavan työskentelyäni sellaisen ryhmän kanssa, joka selkeästi erottuu valtaväestöstä jonkun ulkoisen olemuksensa vuoksi. Samaistumisen kautta on helpompaa ymmärtää ja nähdä asioi-ta uusista näkökulmista. Työharjoitteluni Keniassa avasi minua näkemään uutta itsestä ja omasta ympäristöstäni. Erilaiset näkemykset ja tavat toimia avasivat ja kasvattivat omaa näkemystäni ja maailmankatsomustani erinäisten asioiden suhteen. Minulle oli vaikeaa hyväksyä ja suhtautua joihinkin asioihin, koska ne olivat minulle täysin uusia ja vieraita asioita, joihin minulla ei ollut minkäänlaista esiymmärrystä.

Työskentelen tällä hetkellä liikuntavammaisten parissa ja valmistamme pienimuotoisen esityksen. Ryhmällä tuli aluksi vastarintaa esityksen rakentamisesta, yksi heistä avautui ja kertoi minulle siitä kuinka on joka paikassa erilainen, liikkuva esitys johon aina kiinnite-tään huomioita, tämän vuoksi ei ole enää halua tarkoituksenmukaisesti olla esillä. Ymmär-rän tämän oikein hyvin ja muistan oman kokemukseni Keniassa. Keniassa en koskaan voi-nut olla vain yksi osa suurta ryhmää vaan sain aina erillistä huomioita erilaisuuteni vuoksi. Tämä ei ollut aina mukavaa ja tästä omasta kokemuksestani käsin pystyn samaistumaan erilaisuuden tunteeseen. Välillä on raskasta aina erottua joukosta, olla erilainen ja siten nähtävyys, jota toisilla on lupa tarkastella

LÄHTEET

Julkaistut lähteet

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tammer- Paino Oy.

Hankamäki, J. 2008. Dialoginen filosofia- teoria, metodi ja politiikka, Helsinki: Yliopisto- paino.

Heikkilä, J-P. & Hyyppä, H. & Puutio, R. 2009. Yhteisön lumo- systeemisiä kytkeytymi- siä. Vihanti: Metanoia instituutti.

Hyyppä, M. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki, Edita Prima Oy.

Emmes, M. & rehtori & opettajakunta. 2009. Keski- Pohjanmaan Ammattikorkeakoulun opinto- opas. Art- Print Oy.

Lehtonen, M & Löytty, O. 2003. Erilaisuus. Tampere: Vastapaino.

Niemistö, R. 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere, Tammer-paino.

Reijonen, M. & Stranden- Mahlamäki, T. 2008. Oivaltava kohtaaminen- menetelmiä ih- missuhdetyöhön. Helsinki : WSOY.

Vehkalahti, R. 2006. Leikkivä teatteri. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ventola, M. & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Julkaisemattomat lähteet

Ahonen, K-M. 2009. Hakemus työharjoitteluun ja ohjaajan päiväkirja.

Tuliharja, T. 2009. Posion Pilke ry:n Toimintakertomus 2009.